

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ КЛІМАТИЧНО ОРІЄНТОВАНОГО
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Збірник матеріалів

науково–практичній конференції

*«Наукові читання до 100-річчя від дня народження
Філіп'єва Івана Давидовича – видатного вченого у галузі агрохімії
та ґрунтознавства»,*

**присвяченої пам'яті доктора с.-г. наук, професора,
Заслуженого діяча науки і техніки України,
ФІЛІП'ЄВА ІВАНА ДАВИДОВИЧА**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ КЛІМАТИЧНО ОРІЄНТОВАНОГО
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

Збірник матеріалів

науково–практичній конференції

***«Наукові читання до 100-річчя від дня народження
Філіп'єва Івана Давидовича – видатного вченого у галузі агрохімії
та ґрунтознавства»,***

**присвяченої пам'яті доктора с.-г. наук, професора,
Заслуженого діяча науки і техніки України,
ФІЛІП'ЄВА ІВАНА ДАВИДОВИЧА**

**20 вересня 2024 року
м. Одеса**

**National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine
Institute of Climate-Smart Agriculture**

Collection of materials

Scientific and Practical Conference

***"Scientific Readings Dedicated to the 100th Anniversary of the Birth of
Ivan Davydovych Filipiev – an Outstanding Scientist in the Field of
Agrochemistry and Soil Science",***

**Dedicated to the memory of Doctor of Agricultural Sciences,
Professor, Honored Scientist of Ukraine,
IVAN DAVYDOVYCH FILIPIEV**

September 20, 2024
Odesa

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства Національної академії аграрних наук України
(протокол № 19 від 30 вересня 2024 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голова: ВОЖЕГОВА Раїса – доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН, директор Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН

Співголова: ЛАВРИНЕНКО Юрій – доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН, головний науковий співробітник відділу селекції сільськогосподарських Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН

Члени редколегії:

ГРАНОВСЬКА Людмила – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН, завідувач відділу зрошувального землеробства та декарбонізації агроєкосистем Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН

ДАНЧУК Олексій – доктор ветеринарних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН

ГАМАЮНОВА Валентина – доктор сільськогосподарських наук, професор, професор кафедри землеробства, геодезії та землеустрою Миколаївського національного аграрного університету

БІДНИНА Ірина – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, начальник відділу зведеного планування апарату Президії Національної академії аграрних наук України

ТОМНИЦЬКИЙ Анатолій – кандидат сільськогосподарських наук, старший дослідник, заступник директора з науково-виробничої роботи Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН

ШАБЛЯ Олександр – кандидат економічних наук, старший дослідник, учений секретар Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН

КОЗИРЄВ Валерій – кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник відділу зрошувального землеробства та декарбонізації агроєкосистем Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН

ПЛЯРСЬКА Олена – кандидат сільськогосподарських наук, старший дослідник, завідувач відділу маркетингу і міжнародної діяльності Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН

Збірник матеріалів науково–практичної конференції «Наукові читання до 100-річчя від дня народження Філіп'єва Івана Давидовича – видатного вченого у галузі агрохімії та ґрунтознавства», присвяченої пам'яті доктора с.-г. наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України, ФІЛІП'ЄВА ІВАНА ДАВИДОВИЧА. Одеса: ІКОСГ НААН, 2024. 236 с.

У збірнику зібрані тези доповідей учасників науково-практичної конференції «Наукові читання до 100-річчя від дня народження Філіп'єва Івана Давидовича – видатного вченого у галузі агрохімії та ґрунтознавства», присвяченої пам'яті доктора с.-г. наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України, ФІЛІП'ЄВА ІВАНА ДАВИДОВИЧА. У матеріалах представлені актуальні проблеми агрохімії, ґрунтознавства, охорони ґрунтів, удобрення сільськогосподарських культур та перспективи їх вирішення за використання сучасних досягнень науковців.

Recommended for publication by the Scientific Council of the Institute of Climate-Smart Agriculture of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine
(protocol No. 19 dated September 30, 2024)

EDITORIAL BOARD

Chairperson: VOZHEHOVA Rayisa – D.Sc. (Agriculture), Professor, Academician of the NAAS, Director of the Institute of Climate-Smart Agriculture of the NAAS

Co-chairman: LAVRYNENKO Yurii – D.Sc. (Agriculture), Professor, Academician of the NAAS, Chief researcher of the Agricultural-Crops Breeding Department of the Institute of Climate-Smart Agriculture of the NAAS

Members of the editorial board:

HRANOVSKA Liudmyla, D.Sc. (Economics), Professor, Corresponding Member of NAAS, Head of the Department of Irrigated Agriculture and Decarbonization of Agroecosystems at the Institute of Climate-Smart Agriculture of NAAS

DANCHUK Oleksii, D.Sc. (Veterinary Medicine), Professor, Deputy Director for Research at the Institute of Climate-Smart Agriculture of NAAS

HAMAIUNOVA Valentyna, D.Sc. (Agriculture), Professor, Professor of the Department of Agriculture, Geodesy and Land Management of the Mykolaiv National Agrarian University

BIDNYNA Iryna, Ph.D. (Agriculture), Senior Researcher, Head of the Consolidated Planning Department of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine

TOMNYTSKYI Anatolii, Ph.D. (Agriculture), Senior Researcher, Deputy Director for Scientific and Production Work at the Institute of Climate-Smart Agriculture of NAAS

SHABLIA Oleksandr, Ph.D. (Economics), Senior Researcher, Academic Secretary of the Institute of Climate-Smart Agriculture of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine

KOZYRIEV Valerii, Ph.D. (Agriculture), Senior Researcher of the Department of Irrigated Agriculture and Decarbonization of Agroecosystems at the Institute of Climate-Smart Agriculture of NAAS

PILIARSKA Olena – Candidate of Agricultural Sciences, Head of the Marketing and International Activities Department of the Institute of Climate-Smart Agriculture of the NAAS, Ukraine

Collection of materials Scientific and Practical Conference "Scientific Readings Dedicated to the 100th Anniversary of the Birth of Ivan Davydovych Filipiev – an Outstanding Scientist in the Field of Agrochemistry and Soil Science", Dedicated to the memory of Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Honored Scientist of Ukraine, IVAN DAVYDOVYCH FILIPIEV. Odessa: ICSA NAAS, 2024. 236 p.

Abstracts of the reports of the participants of the scientific and practical conference "Scientific Readings Dedicated to the 100th Anniversary of the Birth of Ivan Davydovych Filipiev – an Outstanding Scientist in the Field of Agrochemistry and Soil Science", Dedicated to the memory of Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Honored Scientist of Ukraine, IVAN DAVYDOVYCH FILIPIEV. The materials present current problems of agrochemistry, soil science, soil protection, fertilization of agricultural crops and prospects for their solution using modern achievements of scientists.

ЗМІСТ

Пленарна частина

ВСТУПНЕ СЛОВО	13
Вожегова Р. А.	
ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ ҐРУНТОЗНАВСТВА ТА АГРОХІМІЇ	14
Доронін А. В.	
Сучасні проблеми ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів	
ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ТЕРИТОРІЇ НИЖНЬОДНІСТРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ ТА ЙОГО ГРСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	16
Алмашова В. С.	
THE IMPACT OF INTENSIVE FARMING ON SOIL BIOTA FUNCTIONING UNDER FLUCTUATIONS OF HYDROTHERMAL CONDITIONS	19
Baranskyi D. V.	
РЕЄСТРАЦІЯ МЕЛІОРАТИВНИХ МЕРЕЖ В ДЕРЖАВНОМУ ЗЕМЕЛЬНОМУ КАДАСТРІ	22
Бортнік А. М., Ємець О. А.	
УПРАВЛІННЯ МЕЛІОРАТИВНИМ СТАНОМ ҐРУНТІВ В ЗОНІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНГУЛЕЦЬКОЇ ЗРОШУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ	25
Біднина І.О., Козирєв В.В., Томницький А.В., Лелявська Л.В., Ясінська Н.О., Дорошук В.В.	
ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАХОДІВ ІЗ ПОКРАЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ ЗРОШУВАНИХ ҐРУНТІВ УКРАЇНИ	27
Вожегова Р. А., Біднина І. О., Козирєв В. В., Лиховид П. В., Шабля О. С., Угрін О. М.	
РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТУ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР СТАЛОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗЕМЛЕРОБСЬКОЇ ГАЛУЗІ	30
Гамаюнова В. В., Хоненко Л. Г., Бакланова Т. В., Пилипенко Т. В.	
ДИНАМІКА ПОКАЗНИКІВ РОДЮЧОСТІ НА ОСНОВНИХ ҐРУНТОВИХ ВІДМІНАХ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	34
Зайцева І. О., Жученко С. І., Сироватко В. О.	
КОНЦЕПЦІЯ УЧАСТІ ГАЗІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДИНАМІКИ ДОСТУПНОСТІ ЖИВЛЕННЯ РОСЛИН З ҐРУНТУ	39
Коломієць С. С., Ромащенко М. І., Діденко Н. О., Сардак А. С.	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ БАКОВИХ СУМІШЕЙ СТРАХОВИХ ГЕРБІЦИДІВ В ОСІННІЙ ПЕРІОД ВЕГЕТАЦІЇ В ПОСІВАХ РІПАКУ ОЗИМОГО ВИРОЩУЄМОГО ПІСЛЯ РІЗНИХ ПОПЕРЕДНИКІВ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ	42
Крамарьов С. М., Амброз'як Ю. В., Бандура Л. П.	
ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА СІРКОВМІСНОЇ КАРБАМІДНО-АМІАЧНОЇ СУМІШІ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО КАСів БЕЗ СІРКИ	48
Крамарьов С. М., Бандура Л. П., Іжболдін О. О., Крамарьов О. С.	
ВПЛИВ ПЕРЕДПОСІВНОЇ ІНКРУСТАЦІЇ ПОСІВНОГО МАТЕРІАЛУ ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО ФОСФОРОВМІСНИМИ ПРЕПАРАТАМИ НА УРОЖАЙНІСТЬ ЗЕРНА В УМОВАХ ПІВНІЧНОЇ ЧАСТИНИ СТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ	56
Крамарьов С. М., Бандура Л. П., Хорошун К. О., Крамарьов О. С.	
РАННЬО ВЕСНЯНЕ ПРИКОРЕНЕВЕ ПІДЖИВЛЕННЯ ПОСІВІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ІНЖЕКТОРНИМ СПОСОБОМ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ CULTAN	63
Крамарьов С. М., Денисенко А. В.	

ФЕРТИГАЦІЯ КУКУРУДЗИ З ВИКОРИСТАННЯМ РІДКИХ КОМПЛЕКСНИХ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ	171
Ківер В. Х., Онопрієнко Д. М.	
БІОЛОГІЧНА АКТИВНІСТЬ ҐРУНТУ ТА СЕКВЕСТРАЦІЯ ОРГАНІЧНОГО ВУГЛЕЦЮ ЗАЛЕЖНО ВІД ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ: РЕЗУЛЬТАТИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО МЕТА-АНАЛІЗУ	175
Лиховид П. В.	
ЗАХИСТ ПОСІВІВ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ ВІД ХВОРОБ ЗА ЗМІН КЛІМАТУ	177
Лозінський Б. М., Грабовський М. Б.	
THE EFFECTIVENESS OF BIOLOGICAL PREPARATIONS FOR THE PROTECTION OF DIFFERENT FAO GROUPS MAIZE HYBRIDS IN THE NORTHERN STEPPE OF UKRAINE	179
Marchenko T. Y., Bazylenko Y. O., Marchenko V. D.	
КОНТРОЛЬ ШКІДЛИВИХ ОРГАНІЗМІВ В ПОСІВАХ СОНЯШНИКА В УМОВАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	182
Марченко Т. Ю., Дєдх І. В.	
ПРОДУКТИВНІСТЬ ІННОВАЦІЙНИХ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД ЕФЕКТИВНОСТІ БІОПРЕПАРАТІВ	184
Марченко Т. Ю., Донець А. О.	
ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ПРИЛИПАЧІВ В ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ РЕВЕНЮ ЧОРНОМОРСЬКОГО НА НАСІННЄВІ ЦІЛІ	186
Несин В. М., Хареба О. В., Позняк О. В.	
ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧА ТЕХНОЛОГІЯ ПЕРЕРОБКИ ВІДХОДІВ РОСЛИННИЦТВА В ПРОДУКЦІЮ ГРИБІВНИЦТВА	189
Чернишов І. В.	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗРОШЕННЯ У ЗОНІ ПОЛІССЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ	191
Шатковський А. П., Журавльов О. В., Щербатюк М. В., Любіцький В. В., Каруна В. В.	
СОРТИ-ДЖЕРЕЛА СТІЙКОСТІ ДО ГРИБНИХ ХВОРОБ ВИШНІ	197
Шкіндер-Барміна А. М.	

Дистанційні методи досліджень та моніторингу ґрунтів

ЗАСТОСУВАННЯ АГРОДРОНІВ ЯК ДИСТАНЦІЙНИЙ МЕТОД ДОСЛІДЖЕНЬ ТА МОНІТОРИНГУ ҐРУНТІВ	199
Зелінський Ю. А.	
ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ЗЕМЛІ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕВАПОТРАНСPIРАЦІЇ ТА НАКОПИЧЕННЯ ВУГЛЕЦЮ В УКРАЇНІ	201
Матяш Т. В., Бутенко Я. О., Смірнов А. М., Матяш Є. І.	

Якість зрошувальної води та її вплив на ґрунти

ЯКІСТЬ ЗРОШУВАНОЇ ВОДИ ЯК ПОКАЗНИК ОЦІНКИ ВПЛИВУ ЗРОШЕННЯ НА ДОВКІЛЛЯ	204
Шевченко А. М., Боженко Р. П.	

Економічні аспекти сільськогосподарської діяльності

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДОБРИВ В БОГАРНИХ УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ	207
Бурикiна С. І., Сергєєв Л. А., Жук М. М., Руденко В. А.	
ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИРОЩУВАННЯ НІШЕВИХ КУЛЬТУР СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	212
Височанська М. Я., Зубченко В. В.	

СОРТИ-ДЖЕРЕЛА СТІЙКОСТІ ДО ГРИБНИХ ХВОРОБ ВИШНІ

Шкіндер-Барміна А. М., кандидат с.-г. наук, ст. дослідник,
Інститут аграрних ресурсів та регіонального розвитку НААН, Закарпатська
область, Берегівський район, с. Велика Бакта
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра
Моторного, м. Запоріжжя

В регіоні Півдня України найпоширенішими та шкідливими серед грибних хвороб вишні є моніліоз і кокомікоз.

Моніліоз, або моніліальний опік, уражає всі кісточкові культури, зокрема й вишню. Проявляється у двох формах: весною у формі моніліального опіку, а в літній період – у формі плодової гнилі. Збудником цієї хвороби є гриб *Monilia cinerea* Bonord. Синонім – *Sclerotinia (Monilinia) laxa* Honey. Навесні хвороба починає проявлятися в період цвітіння. Окремі або група суцвіть та прилегле до них листя раптово в'януть, буріють, засихають і не опадають. У теплу дощову погоду хвороба швидко прогресує, охоплюючи все нові ділянки гілок і навіть цілі дерева. У сприятливій для розвитку хвороби роки ураження суцвіть вишні може складати 10-30 %, пагонів – 10-15 %, плодів – 25-30 % [1, 2]. Хронічне проявлення моніліозу у формі опіку спричиняє камедетечу, через що дерева виснажуються, знижується їх продуктивність, стійкість до інших хвороб і несприятливих факторів середовища. Моніліоз часто є однією з причин передчасної загибелі вишневих дерев [3].

Кокомікоз – хвороба, збудником якої є гриб *Coccomyces heimalis* Higg. – сумчаста стадія, *Cylindrosporium hiemalis* Higg. – конідіальна стадія. Уражує переважно листя, іноді молоді не здерев'янілі пагони, плодоніжки та плоди. Сильне ураження листя, яке іноді досягає 90-100 %, та їх масове (80-90 %) передчасне опадання значно послаблює рослини, через що урожай поточного року не лише не набирає потрібної кондиції, а й знижується продуктивність дерев у майбутньому, а закладка квіткових бруньок зменшується вдвічі. Найважливіше те, що ослаблені хворобою рослини погано готуються до зими і навіть при відносно слабких морозах можуть підмерзати й гинути [3].

Окрім системи інтегрованого захисту вишневих насаджень та агротехнічних заходів, які спрямовані на боротьбу з грибними хворобами, важливою є селекція та впровадження у виробництво стійких і толерантних сортів. Проте, попри численні дослідження, інформації про стійкість сортів вишні до цих захворювань небагато, а їх поділ на групи стійкості є досить умовним. Оскільки таку оцінку необхідно проводити в кожній агрокліматичній зоні, дослідження стійкості сортів вишні до моніліозу та кокомікозу в умовах південної зони садівництва України має велике значення як для виробництва, так і для подальших селекційних робіт [4].

Дослідження проводилися з 2004 р. в умовах Півдня України в насадженнях Державного підприємства «Дослідне господарство «Мелітопольське» Мелітопольської дослідної станції садівництва імені М.Ф.Сидоренка ІС НААН. Грунт – темно-каштановий, слабосолонцюватий, рік посадки – 2001, 2003, схема – 6 x 4 м, підщепа – сіянці вишні магалебської, умови

виращування – богарні. Об'єктами дослідження були сорти вишні вітчизняної та закордонної селекції. Основні обліки та спостереження виконували відповідно до загальноприйнятих методик з сортовивчення. Ступінь ураження сортів моніліальним опіком і кокомікозом визначали на фоні системи захисту, прийнятої в ДП ДГ «Мелітопольське», яка передбачала три-п'ять обробок проти комплексу грибних хвороб.

Встановлено, що за попередні 19 років розвиток монілії спостерігали впродовж десяти вегетаційних періодів, кокомікозу – шести. Сприятливими для розвитку моніліального опіку вишні були вегетаційні періоди 2008, 2009, 2010, 2011, 2013, 2014, 2015, 2016, 2019 та 2023рр., а для розвитку кокомікозу сприятливі умови склались у 2004, 2005, 2006, 2010, 2011 й 2019 рр. Враховуючи середні дані та ступінь ураження у найбільш епіфітотійний рік виділено стійкі до цих хвороб сорти на фоні заходів захисту, що застосовують у ДП ДГ «Мелітопольське» (табл.). Сорти вишні Амулет та Солідарність проявили комплексну польову стійкість до обох грибних хвороб, на сорт Солідарність отримано «Свідоцтво про реєстрацію зразка генофонду рослин в Україні» [5].

Таблиця. Сорти-джерела цінних господарсько-біологічних ознак

Ознака	Сорт-джерело
Польова стійкість до моніліального опіку	Амулет, Відродження, Гріот мелітопольський, Гріот Подбельський, Дюк Туровцевої, Мелітопольська новинка, Мелітопольська радість, Нарядна, Нотка, Сіянець Туровцевої, Солідарність, Елегія, D-076, H-172, Morasca Alfonsine, Nabella
Польова стійкість до кокомікозу	Амулет, Вісниця, Встреча, Експромт, Гріот Туровцевої, Ізбранниця, Калінінградська, Каприз, Орловская ранняя, Прізваніє, Рандеву, Ранній десерт, Рассвет, Солідарність, Спутниця, Cigany, D-076, Erdi jubibum

Виділені стійкі сорти можуть бути використані для створення екологічно чистих насаджень вишні, а також у селекційній роботі як джерела стійкості до моніліального опіку та кокомікозу.

Література

1. Довідник із захисту рослин / Л.І. Бублик, Г.І. Васечко, В.П. Васильєв та ін.; за ред. М.П. Лісового. Київ: Урожай, 1999. 744 с.
2. Batra L. R. World species of Monilinia (Fungi): Their ecology, biosystematics and control. *Mycologia Memoir J. Berlin: Cramer*, 1991. No. 16. 135 p.
3. Третяк К. Д., Завгородня В. Г., Туровцев М. І. Вишня і черешня. Київ: Урожай, 1990. 176 с.
4. Шкіндер-Барміна А.М. Адаптивний потенціал сортів вишні і дюків (*Cerasus vulgaris* Mill.) у південному Степу України. *Садівництво*. 2014. Вип. 68. С. 80-84.
5. Шкіндер-Барміна А. М. Формування та вивчення колекції вишні (*Cerasus vulgaris* Mill.) Мелітопольської дослідної станції садівництва для визначення селекційноцінних зразків. *Генетичні ресурси рослин*. 2020. Вип. 26. С. 71-80. DOI: 10.36814/pgr.2020.26.07